

6. 5. 2002

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Význam tzv. Benešových dekretů pro obnovení poválečného právního pořádku

Problematika tzv. Benešových dekretů hýbe politickým životem nejen u nás, ale již i na evropské úrovni. Neustálé diskuze o platnosti či neplatnosti dekretů prezidenta Beneše z let 1940 -1945 se týkají zejména jejich dopadu na neblaze proslulou konfiskaci majetku „nepřátelských“ Němců, Maďarů a kolaborantů. Jiný význam těchto právních předpisů však již tolik zdůrazňován není.

Problematika tzv. Benešových dekretů hýbe politickým životem nejen u nás, ale již i na evropské úrovni. Neustálé diskuze o platnosti či neplatnosti dekretů prezidenta Beneše z let 1940 -1945 se týkají zejména jejich dopadu na neblaze proslulou konfiskaci majetku „nepřátelských“ Němců, Maďarů a kolaborantů. Jiný význam těchto právních předpisů však již tolik zdůrazňován není. Dekrety prezidenta Beneše jsou neoddelitelnou součástí československého resp. českého právního řádu a je zcela nepopiratelná jejich důležitost pro poválečnou právní obnovu Československa - jakou?, to je tématem mého článku.

Temnou součástí našich moderních dějin je bezesporu podepsání tzv. Mnichovské dohody z 30.září 1938 představiteli Francie, Velké Británie, Itálie a Německa, na základě které bylo připojeno zhruba 30 % českého území, kde žila převaha německého obyvatelstva k Německu a následné připojení Čech a Moravy v březnu 1939 k Německé říši pod názvem Protektorát Čechy a Morava. V tzv. době „nesvobody“ platilo na území bývalého Československého státu dvojí právo. Jednak to bylo nacistické právo, které zejména chránilo a privilegovalo Němce a ostatní obyvatelé byly posuzováni jako jiná méněcenná rasa a jednak právo tvořené a prosazované československou exilovou vládou v Londýně a dekrety prezidenta republiky. Po válce se prosadilo právo dekretů, což bylo vyjádřeno zejména v ústavním dekretu o obnově právního pořádku (ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úř. věst. čsl.).

Ústavní pořádek Československa narušený Mnichovskou dohodou, okupací Čech a Moravy a samostatným Slovenskem obnovovaly dekrety prezidenta Edvarda Beneše z let 1940 až 1945 (jejich obsahem nebyla pouze konfiskace majetku, ale upravovaly celou širokou škálu různých odvětví společenského, právního, ekonomického a politického života). Dne 28.března 1946 bylo Prozatímním národním shromážděním přijat zákon, kterým byly „Benešovy“ dekrety dodatečně schváleny Prozatímním národním shromážděním a jako zákony či ústavní zákony se staly součástí československého právního řádu. Ještě předtím byla vyhláškou ministra vnitra č. 30/1945 Sb. potvrzena platnost ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944, č. 11 Úředního věstníku čsl.vydaného v Londýně dne 14. listopadu 1944, o obnovení právního pořádku. Tímto dekretem byla řešena zejména otázka kontinuity našeho právního řádu, poměr k právním předpisům a individuálním právním aktům vydaným v období nesvobody i některé další otázky. Byla potvrzeno, že „Ústavní a jiné právní předpisy československého státu, vydané do 29. září 1938 včetně, pocházejí ze svobodné vůle československého lidu a jsou československý právní řád“ a bylo konstatováno, že „Předpisy vydané v oblasti tohoto řádu v době, kdy československý lid byl zbaven své svobody (doba nesvobody), nejsou součástí československého právního řádu. Doba nesvobody jest doba ode dne 30. září 1938 až do dne, který bude určen vládním nařízením (4.květen 1945)“. Použitelnost některých právních předpisů z doby nesvobody upravoval zákon č. 195/1946 Sb., který ve své příloze vyjmenovával ty předpisy, jejichž použitelnost se rušila. Stejnou otázku řešilo ve stejné době i mnoho resortních právních předpisů.

Ač se staly prezidentské dekrety zpětně roku 1946 součástí československého právního řádu, tedy byly ratifikovány, nezačaly platit na celém území Československého státu ve stejnou dobu, ale k obnovení právního řádu a státu v jeho předmnichovských hranicích docházelo postupně. Problematická situace nastala na Slovensku, neboť Slovenská národní rada (SNR) vydala dne 1. září 1944 nařízení, které odmítalo návrat k předmnichovskému stavu a vyhlásilo, že SNR vykonává veškerou státní moc na Slovensku. Tento projev slovenských představitelů přetrvával i po ukončení války a vyjadřoval rovněž rozdíly v oblasti právního řádu i státnosti Slovenska. Tím, že si SNR osvojila celou zákonodárnou moc na Slovensku, neponechala žádný prostor pro platnost a aplikaci prezidentských dekretů. Teprve 21. dubna 1945 vydala SNR nařízení, v němž rozeznává věci celostátní povahy a ostatní věci a přiznává prezidentovi právo vykonávat zákonodárnou moc s celostátní působností na Slovensku po dohodě se SNR. Některé prezidentské dekrety tak od této doby mohly začít platit i na území Slovenska. Toto rozhodnutí SNR však nevycházelo z ústavní listiny z roku 1920 a dokonce svým obsahem popíralo i myšlenku jednotného československého státu založeného na vůli československého lidu, který rozhoduje na celém území státu.

Z právě nastíněných důvodů nebylo možné uplatnit ústavní dekret prezidenta republiky č. 10 z 3. srpna 1944 o dočasné správě osvobozeného území Republiky československé na území Slovenska ani na Podkarpatské Rusi.

Při obnovování právního pořádku po roce 1945 nemůžeme hovořit o formální kontinuitě ústavního řádu, neboť ta by vyžadovala, aby byly dekrety ratifikovány řádně zvoleným Národním shromážděním, jak požaduje ústavní listina z roku 1920 a nikoli Prozatímním národním shromážděním, jak bylo učiněno. Kontinuita byla přerušena ústavním dekretem č. 2 z roku 1940 o prozatímním výkonu moci zákonodárné a ústavní listina z roku 1920 byla do obnoveného ústavního pořádku recipována .

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Evropská unie mění pravidla plateb: více odpovědnosti, intenzivnější zpracování dat, více kontrol](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Odpovědnost zaměstnavatele a zaměstnance v souvislosti s využitím umělé inteligence](#)
- [Nový návrh zákona o platformové práci - 2. díl: Redefinice závislé práce](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [JIŘÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - ČERVEN 2026](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)